

תעלול מסוכן: כיצד התנכר יוסף הצדיק לאביו ואחיו?

אחד האנשים החשובים בתולדות ישראל הוא רבי אבא. השם שלו אינו כה מפורסם, אך הוא היה התלמיד שישב למרגלותיו של רבי שמעון בר יוחאי בישיבת ה"אידרא" וכתב את ספר הזוהר. רשב"י דיבר בעל פה ורבי אבא היה הסופר, שאנו חייבים לו את התודה על ספר הזוהר הקדוש.

פעם עמד רבי אבא בכניסה לעיר לוד [מה שנקרא כיום, צומת הקרח...]. וראה אדם שוכב על ענף בצד הדרך וישן. לפתע התקרב נחש לאותו אדם ובא להכישו. לפני שהספיק רבי אבא להגיב, הגיח שרץ כלשהו והרג את הנחש. חלף זמן ואותו אדם התעורר משנתו וקם מענף העץ ששכב עליו. ברגע שהוא קם, החליק הענף כלפי מטה ונפל לתוך תהום סמוכה. כך ניצל האיש פעמיים ממוות.

רבי אבא סיפר לו בהתרגשות על שני הניסים שראה, וביקש לדעת מהי הזכות שמעניקה לו שמירה אלוקית צמודה? אותו אדם השיב כי יש לו זכות אחת: הוא לעולם לא הולך לישון כשהוא כועס. טרם שהוא נרדם, הוא מוחל לכל מי שפגע בו, ויותר מזה: הוא משתדל לעשות טובה עם מי שגמל עימו רעה. בכה רבי אבא ואמר: אתה יותר גדול מיוסף הצדיק. הוא גמל טובה תחת רעה לאחיו, ואילו אתה נוהג כך לכל אדם (זוהר א רב).

הסמל הנצחי של מחילה ופיוס, הוא יוסף הצדיק. כבר אלפי שנים שיהודיים גדלים על ההשראה שמעניק יוסף הצדיק, בכך שהוא מוחל לאחיו על כל מה שעוללו לו וזן ומפרנס אותו במצרים.

כך בדיוק מבקש דוד המלך מאלוקים, שינהג עימנו באותה הדרך שנהג יוסף עם אחיו:

1. תהלים פ"ב: רעה ישראל האזינה, נוהג כצאן יוסף – ילקוט שמעוני שם: מה יוסף גמלוהו אחיו רעה והוא גמל עימם טובה, אף אנו גמלנו אותך רעה, גמול אותנו טובות.

אלא שישנה בעיה גדולה ועצומה עם ההתנהגות של יוסף: קודם שהוא גמל עימם טובה, הוא נוהג עימם – ובעיקר עם אביו הצדיק והסובל – בדרך שנראית כמו אכזריות ורוע שאין גרועה הימנה.

יוסף יודע שאביו הזקן מתמוטט מצער. הוא יודע שאביו חי במצב הגרוע ביותר: בתוך **חוסר וודאות**. הוא אינו יודע אם יוסף חי או מת ולכן הוא נעלם באותו ערב נורא בשכם. ובכל זאת יוסף לא טורח לשלוח לאבא מייל קצר עם שתי מילים: "אני חי". במשך עשרים ושנים שנה!, הוא משאיר את אביו להתענות עינוי שאול ולא טורח לעדכן אותו, שהוא הפך להיות משנה למלך מצרים.

חמור וגרוע מכך: יוסף לא מסתפק בכך שהוא רחוק מאביו, אלא דורש מהאחים להשאיר אצלו את שמעון ולהביא אליו גם את בנימין. כך הוא מכניס את האבא הזקן לחרדה חדשה ועצומה, שמא עוד שני ילדים לא יחזרו הביתה.

ועדיין לא דיברנו על מה שהוא עושה לאחיו: מעליל עליהם עלילות שווא שהם מרגלים, מכניס את שמעון למאסר, והדבר הכי נורא: מתעלל באחיו האהוב, בנימין. האח היחיד שלו מאימא רחל, היחיד ששמר לו אמונים ולא השתתף במכירתו - יוסף מעליל עליו עלילה שפלה, כאילו גנב את גביע הכסף וראוי להפוך להיות עבד נקלה.

ולא צריך להיות פרשן דגול כדי לתמוה: מה האסטרטגיה של פרשיות מקץ-וייגש? מה היעד של יוסף מאחורי התעלולים שהוא עושה לאביו ואחיו? וגם, מדוע הוא מחליט פתאום בתחילת פרשתנו, וייגש, לסיים את הסאגה ולהתגלות אל אחיו?

אברבנאל: למה התנכר יוסף לאחיו ודיבר איתם קשות והלוא היה זה לו עוון פלילי בהיותו נוקם ונוטר כנחש? ואם חשבו עליו רעה, האלוקים חשבה לטובה ומה לו להנקם מהם אחרי עשרים שנה?

ואם הם - העטופים ברעב מחוץ לארצם בדרך רחוקה ובניהם וטפם מייחלים להם - כל שכן **אביו הזקן** **שבע רוגז ומלא דאגות, איך לא חמל עליו** ו[עוד] **הרבה צער על צערו במאסר שמעון?**

הנה ביטוי עוד יותר קשה, בתורתו של האדמו"ר הצמח צדק:

אור התורה מקץ עמוד שמ: ענין יוסף ואחיו, שנהג עימהם באכזריות ויאסור את שמעון לעיניהם?

אנו רוצים להציג את אחד הרעיונות החשובים בספר בראשית. הנושא לא התבאר בהרחבה בשיחותיו הקדושות של הרבי, אך הרבי רומז על כך בכמה מקומות ומציין לאור התורה, שם התבארו הדברים יותר, ובעיקר, זה המהלך הברור אצל רוב פרשני המקרא, האברבנאל, האלשיך, הכלי יקר ועוד.

א. את ה'מלכות' שהניח יוסף בפני אחיו, הוא תכנן במשך שנים ארוכות. זאת לא הייתה התפרצות רגשית פתאומית כאשר ראה אותם מול עיניו, אלא רשת ארוכה, שהוא טווה בסבלנות לאורך שנים.

התפקיד המרכזי של יוסף כמשנה למלך, היה להכין את מצרים לשנות הרעב. במשך שבע שנות השובע, הוא הכין מערך אדיר של חיסכון ומחסנים עם כמויות ענק של תבואה וכאשר הגיעו שנות הרעב, יוסף עמד בראש תכנית הקיצוב, שחילקה קצבאות מזון לתושבי מצרים.

בכל השנים הללו, יוסף המתין לאחיו. הוא ידע שמוקדם או מאוחר, הם יאלצו לרדת למצרים כדי לבקש אוכל. הוא היה ראש המדינה היחיד בעולם, שהכין את מדינתו לשנות הרעב וכולם היו זקוקים לו. כדי להיות בטוח שהוא אכן יפגוש אותם פנים אל פנים, והם לא ישלחו עבדים במקומם או ירדו בעצמם והוא יפספס אותם במדינה הענקית – יוסף גזר שלוש תקנות:

2. מדרש רבה צא ורש"י שם: ויוסף הוא השליט - שלוש גזירות גזר: 1. שלא ייכנס עבד למצרים (שמא ישלח יעקב עבדיו לשם ולא יבואו בניו בעצמם). 2. שלא ייכנס אדם עם שני חמורים למצרים וכן שלא יוליכו סוחרים תבואה ממקום למקום (שאם יכנס בשני חמורים, היה אחד שולח עשר חמורים ביד חברו ולא יבוא הוא בעצמו). 3. שלא ייכנס אדם עד שלא יכתוב שמו ושם אביו ושם זקנו. והיה שם מנשה [בן יוסף], שהיה ממונה על השערים ומקבל כל הפתקים עם שמות הנכנסים.

אחרי יותר מעשרים שנה של המתנה, זה קרה. יוסף קיבל מידע ממנשה בנו, שעשרה אחים בני יעקב בן יצחק, נכנסו למצרים לקנות אוכל. מנשה דיווח שהם נכנסו למדינה בעשר כניסות שונות. הפרט הזה היווה עילה בשביל יוסף, כדי לעצור אותם ולהאשימם באשמת ריגול חמורה.

הסיפור היה, שיעקב אבינו חשש מעין הרע. בידעו כי בניו יפים וחסונים, הוא ציווה אותם לא להסתובב יחד כקבוצה אחת, אלא לצעוד בדרכים נפרדות. [אגב, גם אצל אברהם אבינו מסופר במדרש שהוא חשש מעין הרע, ולכן נאמר לאחר העקדה: "וישב אברהם אל נעריו", אבל יצחק לא שב עימו. אלא אברהם שלח אותו למקום אחר, משום שחשש שאנשים ידברו עליו, שהוא ניצל מהעקדה]. כמובן, בני יעקב קיימו את מצוות אביהם ונכנסו למצרים מעשר כניסות שונות, ובשביל יוסף, זאת הייתה עילה מספיקה כדי להוציא נגדם פקודת מעצר באשמת ריגול במצרים.

כשהם הופיעו בפניו, הוא פתח במסע של העמדת מכשולים, שנמשך כמה חודשים ועיקרו הוא שלושה שלבים: 1. הוא הטיח בהם שהם מרגלים **רמאים**, המסתירים את כוונותיהם האמיתיות.

2. אחר כך **עצר אותם במשמר שלושה ימים** ואמר כי יערוך להם בדיקה אם הם אנשים כנים או רמאים: עליהם להביא את בנימין אליו ואז יהיה ברור שהם רק בני משפחה תמימה המחפשת אוכל. וכדי לוודא שהם אכן יחזרו לכאן, **השאיר את שמעון כעירבון, בכלא במצרים.**

3. אחרי שהורידו עימם את בנימין, יוסף ביצע תעלול של "בידוי ראיות": הוא טמן גביע בתוך אמתחת בנימין כדי להפליל אותו בגניבה **ותבע אותו לעבדות**, כמו גנב שנמכר בגניבתו.

פרשת מקץ: 1. ויאמר עליהם: מרגלים אתם, לראות את ערות הארץ באתם. **2.** ויאסוף אותם אל משמר שלושת ימים ויאמר אליהם ... אם כנים אתם, אחיכם אחד ייאסר בבית משמרכם ... ואת אחיכם הקטון תביאו אלי ויאמנו דבריכם. **3.** ויצו את אשר על ביתו לאמור: ואת גביעי, גביע הכסף, תשים בפי אמתחת הקטון ... ויחפש, בגדול החל ובקטון כלה וימצא הגביע באמתחת בנימין.

וכמובן, הלב מתפלץ לחשוב על התחושות של האחים, ובעיקר על הסבל הנורא שעבר על יעקב אבינו, לנוכח התעלולים של השליט במצרים.

די אם נזכיר את הפסוק הבא:

בראשית מב,ד: ואת בנימין אחי יוסף, לא שלח יעקב את אחיו, כי אמר פן יקראנו אסון.

התורה מספרת כי בשלב הראשון, יעקב חשש לשלוח את בנימין עימם, פן יקראנו אסון. אך כשחלף זמן ונגמר האוכל, לא נותרה לו ברירה והוא שלח אותו עימם בחרדה גדולה.

הרבי מעורר שאלה מתבקשת: מדוע יעקב חשש לשלוח את בנימין? (שלא היה ילד קטן, אלא גבר בן שלושים)? הרי עד אז הלכו אנשים רבים למצרים ולא קרה להם כלום? מצד שני, אם הדרך טומנת סכנה, עליו להימנע מלשלוח את כל הילדים לשם ולא רק את בנימין?

אלא יש כאן דיוק חשוב: "ואת בנימין אחי יוסף, לא שלח עימם". החשש העמוק של יעקב היה, מכך שבנימין הוא "אחי יוסף", ובמשפחת יוסף, כבר אירעו שני אסונות בדרך: 1. יוסף נעלם בהיותו מחוץ לבית, כשיצא לחפש את האחים בשכם. 2. יתירה מכך: אימם של יוסף ובנימין, מתה באופן פתאומי בהיותה בדרך. כך שהשטן מקטרג על המשפחה הזו בהליכתם בדרך. ולכן יעקב נחרד מהמחשבה על כך, שעכשיו הגיע תורו של בנימין לצאת אל דרך לא נודעת.

ובכל זאת, יוסף לא חסך ולא חמל ותבע את בנימין למצרים.

ליקוטי שיחות ה'216: הטעם שיעקב חשש דווקא על בנימין ואת בנימין ... לא שלח ... פן יקראנו אסון', מוסבר בפסוק עצמו: אחרי המילים 'ואת בנימין', נאמר 'אחי יוסף', ולפי מחשבתו של יעקב, יוסף נהרג בהיותו בדרך, כמו שאמרו האחים 'חיה רעה אכלתהו', וזה כבר היה האירוע השני, לאחר שרחל נפטרה בהיותה בדרך. ושני אירועים רצופים הם בבחינת 'חזקה', כמו שראינו אצל תמר, שלאחר שנפטרו שני בעליה, אמרו שהיא 'מוחזקת לקטלנית'!

והשאלה נזקקת: מה גרם ליוסף, לעולל לאביו סבל כזה, נוסף על הסבל שנמשך למעלה מ-22 שנה?

ב. ההתנהגות של יוסף קשה במיוחד להבנה, לנוכח העלילה שהפיל על בנימין. גם אם נטען שיוסף כעס על שאר אחיו, אך את בנימין הוא בוודאי אהב בכל ליבו. התורה מעידה על עומק הרגשות שהיו ביניהם: הפעם הראשונה שיוסף מאבד שליטה ופורץ בבכי נסער, מתרחשת בפגישתו עם בנימין.

בכלל, יוסף מצטייר כגבר שבגברים והרי 'גברים לא בוכים'... לאורך כל המאורעות הנוראים שעברו עליו, הוא לא מזיל דמעה: לא כשאחיו משליכים אותו לבור, לא כששאת פוטיפר משליכה אותו לבור השני ולא כשהוא הולך לבדו לחופה, בלי אבא ובלי אימא. הוא איש קר-רוח ששולט היטב ברגשותיו.

הפעם הראשונה שהוא מוזיל דמעה היא, כשהוא עוצר את אחיו במשמר והם מביעים חרטה על מכירתו (כדלקמן), אך עדיין זה בכי קל בלבד. הפעם השנייה שהוא בוכה – ואז זאת התפרצות אמיתית, שהוא נאלץ לברוח בגללה לחדר אחר ולהסתיר אותה – מתרחשת בפגישתו עם בנימין.

3. בראשית מג: ויישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו, ויאמר הזה אחיכם הקטן אשר אמרתם אלי? ויאמר אלהים יחנך בני. וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות, ויבא החדרה ויבך שמה.

הרבי מדייק (לקו"ש טו 351) נקודה מרגשת מאוד: נשים לב שיוסף לא פרץ בבכי ברגע שראה את בנימין לראשונה. אלא רק לאחר שפתח עימו בשיחה ואמר 'אלוקים יחנך בני'.

ההסבר נמצא בדברי רש"י שם: רש"י אומר כי יוסף ובנימין פתחו בשיחת גברים רגילה. יוסף שאל את בנימין, כמה ילדים נולדו לך? בנימין השיב: עשרה. יוסף המשיך ושאל איך קוראים להם? ובנימין ענה בכל מיני שמות לא רגילים, והסביר שכל השמות הללו הם על שם אחיו והצרות שמצאו אותו.

רש"י: שאלו: יש לך בנים? ... עשרה. ומה שמם? ... בלע ובכר וגו' ... כולם על שם אחי והצרות אשר מצאוהו: 'בלע' שנבלע בין האומות. 'בכר' שהיה בכור לאמי. 'אשבאל' ששבאו אל.

וכאן איבד יוסף את השליטה העצמית: פתאום הוא הבין, שיש אח אחד שלא שכח אותו. בכל עשרים ושתיים השנים הארוכות, בכל שמחה שהאח חווה בחייו, בכל פעם שהוביל ילד לברית מילה, הוא לא היה מסוגל לשמוח. הוא חשב לעצמו: איפה אחי עכשיו? גם הוא עושה שמחות? גם הוא מוביל ילדים לחופה? ולכן כאשר המוהל שאל אותו, איזה שם לתת לילד? הוא אמר: תקרא לו על שם אחי.

ולמרות זאת, מה התגובה של יוסף לבנימין? מהי הכרת הטובה שלו לאח שלא שכח אותו? בכך שמעליל עליו עלילה שפלה של גניבה ותובע אותו לעבדות?! ברור לגמרי, שהייתה כאן תוכנית מסודרת ולא נקמה ושנאה ח"ו.

ג. הרמב"ן טוען שהתשובה נמצאת בדברי התורה עצמה. פרשת ההתנכרות של יוסף מתחילה כך:

4. ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם ויאמר אליהם מרגלים אתם.

מה קשר החלומות לכאן? הרמב"ן טוען כי הם היו הבסיס לכל ההתנהגות של יוסף לאחיו. יוסף ראה בחלומות כי הוא עתיד להיות מלך על אחיו והם ישתחוו לפניו. לכן הוא הסיק מכך, שהוא לא רשאי להתגלות בפניהם, עד שהחלומות יתגשמו והם ישתחוו לפניו. אמנם גם אחרי שירדו למצרים ונזקקו לעזרתו, הם עדיין היו עשרה אחים ולא אחד עשר, והרי הוא ראה בחלום אחת עשרה אלומות משתחוות לפניו. לכן הוא גרם להם להביא את בנימין לכאן וכך גם הוא יצטרף להשתחויה אליו – ואחר כך יוכל להתגלות בפניהם.

רמב"ן מב, ט: זכר כל החלומות אשר חלם להם וידע שלא נתקיים אחד מהם ... כי כל אחיו ישתחוו לו בחלום הראשון ... וכיון שלא ראה בנימין עימהם, חשב זאת התחבולה כדי שיביאו בנימין אחיו אליו.

אחרי קיום החלום הראשון ובו כל אחד עשר האחים השתחוו לפניו, עבר יוסף לממש את החלום השני ובו גם אביו משתחוה אליו. אולם הוא חשש כי הם יפגעו בבנימין בדרך חזרה, כמו שפגעו בו, ועל כן עולל את עלילת הגביע כדי להשאיר את בנימין אצלו, ואחר כך יביאו את יעקב והוא יתגלה אליהם.

רמב"ן שם יז: העניין השני שעשה להם בגביע ... חשד אולי יש להם שנאה בבנימין שיקנאו אותו באהבת אביהם כקנאתם בו ... ועל כן לא רצה שילך עימהם בנימין [להביא את יעקב למצרים, אלא רצה להשאירו אצלו כעבד, עד שיבוא יעקב ויתקיימו שני החלומות].

האם הפירוש הזה מספק? מפרשים רבים מעלים את השאלה המתבקשת: אף אחד לא מינה את יוסף להביא למימוש החלומות שלו, עד שיצער את אחיו ואביו בשביל זה. חלומות הם דבר ה' ואם רוצה ה' שהם יתגשמו, יעשה זאת בעצמו¹. לכן הכרח להכניס עומק נוסף בדברי הרמב"ן.

¹ אולי ניתן ליישב לפי ההסבר הידוע בלקו"ש טו/345, שיוסף סבר שחלומות פרעה הם הוראה לפעולה! ולא סתם הודעה על הצפוי לקרות. לכן יעץ לפרעה למנות אדם שיאגור מזון לשנות הרעב, עיי"ש בארוכה. ולפי זה אפשר לומר, שיוסף ראה גם בחלומות שלו, משהו שמוטל עליו לעשות בפועל כדי שיתגשמו.

ד. אגדה ידועה מספרת כך: הפרשן רבי אברהם אבן עזרא, היה מגדולי חכמי ישראל, אבל הוא סבל מחיים גשמיים קשים. הוא היה עני ואביון וראה בעצמו אדם חסר מזל. פעם חלה במחלת עיניים חריפה ולא מצא כסף לשלם לרופא. מצב עיניו הלך והתדרדר והוא לא ידע איך לטפל בעצמו.

הגיעה לאזנו שמועה על רופא יהודי במצרים, בשם רבי משה בן מיימון, שמשמש כרופאו של הסולטאן. הוא התמלא תקווה שהרופא ירחם עליו ויקבל אותו בחינם. עשה את כל הדרך והמתין במתח על פתח ביתו. הרמב"ם ראה את האבן עזרא וקרא לשומר הבית לזרוק אותו לדיר העיזים.

האבן עזרא שכב בתוך הסירחון וכל התסכול והזעם הציפו אותו. הוא פרץ בבכי תמרורים ולא היה מסוגל להירגע. אחרי שעתיים של בכי, הוא חש פתאום שהמוגלה בעין מתמוססת וגולשת לו על הפנים. אחרי שעה קלה, נכנס הרמב"ם פנימה, חיבק את האבן עזרא ואמר כי מיד שראה אותו, הבין שהתרופה למחלה שלו היא לבכות, והמלחים של הדמעות ימיסו את הפצע...

ברור לגמרי, שיוסף כמה בכל ליבו להרים טלפון לאביו ולספר שהוא חי. לא יתכן אחרת. אך יוסף התעלה על עצמו בכוחות אדירים ופעל אחרת. כי יוסף ידע **שאסור להשאיר את הפרק הקודם - פתוח**. אסור להשאיר את אחיו סוחבים את הפצע הפתוח של מכירת אחיהם לעבד נקלה.

יתירה מכך: לא יתכן להקים את עם ישראל על מצע כזה, שבו עשרה שבטים מתנתקים מאח אחר ומוכרים אותו באכזריות לידי הגויים.

החלומות, היו בעיני יוסף סימן משמים, כי עליו מוטלת האחריות **להוביל את השבטים לצורת חיים אחרת**. הוא הבין כי אלוקים מצפה ממנו, להיות זה שמרפא את עם ישראל מחטא ההתנכרות ופתיחת דף חדש, שבו יהודים לוקחים ערבות ואכפתיות זה על זה.

לכן הוא מוליך את אחיו **במסע אל הערבות**. כל מעשיו הם תהליך ארוך, שבו הוא גורם להם לשוב בתשובה שלמה על מה שעשו לו, ויותר מזה והוא העיקר: **לעמוד שוב בניסיון דומה ולהביע ערבות אין סופית זה לזה**.

הבה נקרא מחדש את פרשיות מקץ-וייגש ובין את האסטרטגיה של יוסף: השלב הראשון בכל תהליך של תשובה, הוא **כנות**. נקודת הבסיס של כל תיקון, היא מוכנות להביט למציאות בעיניים ולקבל את העובדה שהחיים שלי אינם כפי הראוי להיות.

לכן יוסף מטיח בהם תחילה את הטענה שהם מרגלים, כלומר, **נוכלים ורמאים**, ובכך הוא חושף את הדרך שבה פעלו עד היום. כל שיטתם של שמעון ולוי הייתה **נוכלות, לעשות רע ולהסתיר את המעשים**: **"ויתנכלו אליו להמיתו"**, "מבקשים נכלי דתות". הם קברו אותו בבור וסיפרו לאבא בתמימות שחיה רעה אכלתהו. הם חתמו חוזה שלום עם שכם ואחר כך הפרו אותו. לכן הדבר הראשון הוא לחשוף את שיטת העבודה שלהם ולהכריח אותם לדבר אמת.

זה בדיוק מה שהם עונים לו ברעד: **5. אברבנאל: מה שאמרת שהייתה אומנתנו להיות מרגלים, אין הדבר כן ... רצה לומר, אנשי אמת וכבוד אנחנו, לא היינו מעולם מרגלים.**

אחרי הכנת התשתית, מתחיל התיקון עצמו: יוסף מכניס אותם לבור הכלא ופוקד עליהם לחזור הביתה בלי שמעון. בכך הוא מכה ישירות על הפצע הפתוח ומחזיר אותם לאותו לילה נורא בשכם: שוב הם מתקבצים על יד בור, **שוב ייאלצו להיפרד מאח אחד** ושוב יצטרכו לחזור הביתה עם **אח חסר** ולספר לאבא סיפורים היכן הוא נשאר.

והתרגיל הזה מצליח מעל למשוער: בפעם הראשונה מאז מכירת יוסף, הם מביעים חרטה על מה שקרה ומבינים שיש בעולם דין ודיין:

בראשית מב, כא: ויאמרו איש אל אחיו, אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו, על כן באה אלינו הצרה הזאת.

מסביר האברבנאל, כי מה שהביא אותם להודות, הוא **דמיון האירועים**: האח שנשאר עכשיו בבור הכלא, בדיוק כמו האח ההוא שמכרו לישמעאלים ולא שב הביתה.

אברבנאל: כמו שאז אנחנו בידינו מכרנו אותו ונתנוהו לאויבים, ככה ... באה הצרה הזאת שנצטרך לתת בבחירתנו אחד ממנו ולשמו במאסר ביד אויב.

אבל הבעת חרטה, היא תשובה חלקית בלבד. הרמב"ם כותב כי התשובה המעולה ביותר היא "תשובת המשקל". על החוטא לעמוד שוב באותה סיטואציה בה חטא והפעם להגיב נכון. וזה בדיוק שלב השיא של תכנית יוסף: הוא מעולל על בנימין טענת גניבה – ובכך הוא נותן לאחים את האפשרות החוקית להתנער מבנימין ולהשאיר אותו כעבד במצרים.

יתירה מכך: הוא עושה זאת דווקא לבנימין, אחיו האהוב, משום שכמוהו, גם הוא היה בן רחל ולכן הייתה לאחים את הנטייה להתנער ממנו ולראות בו גנב ומושחת, לטענתם כמו יוסף, וגם כמו רחל, שהאשמה בגניבת התרפים מאביה.

כך מספר מדרש תנחומא: "והיו מחבטים לבנימין על כתפיו ואומרים לו: **גנבא ברא דגנבתא [גנב בן גנבת]** ביישתנו! בן אמך אתה, כך ביישה אמך את אבינו" [כאשר גנבה את התרפים של אביה לבן]. ועוד בילקוט שמעוני: "אמר להם יוסף: חס ושלום שאני חושד אתכם, אלא הנער הזה **לבדו חשוד!** באותה שעה הפכו כל השבטים פניהם ממנו ומי עמד כנגדו? הערב, שנאמר: וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה".

אך יהודה עומד בניסיון הגדול ואומר ליוסף: לא עוד! מה שקרה לפני עשרים ושתיים שנה, לא יחזור על עצמו. שוב לא נפקיר אח מאחורינו: או נישאר כולנו כעבדים לכל חיינו או נשוב איתו ביחד הביתה. אותו יהודה שהציע קודם למכור את יוסף בעבור נעלים, מקבל על עצמו עבדות עבור בנימין.

רלב"ג בראשית פמ"ד: והנה השתדל יוסף להעליל על אחיו בנימין, לבחון איך יהיה מנהג אחיו עמו. רצונו לומר אם הם שונאים אותו ויעזבוהו וילכו או אם יאהבוהו וישתדלו בהצלתו כפי היכולת. ולזה, כאשר נתברר לו שאחיו נוהגים עם בנימין כמנהג אחים - אז גילה להם שהוא יוסף.

וכך מסכם בקצרה הצמח צדק: **אור התורה שם:** היה הכול לטובתם, שיפטרנו בזה על עוון מכירתם אותו שהיה גדול עונם ... שהנה כאב רחמן ראה כי קולר חמשה עונות תלוי על צווארי אחיו אשר שנאוהו כו' מכרם בכסף צדיק כו'. על כן מאהבתו אותם דאג למו, וראה שטוב להביאם לידי מיני צער.

ספר בראשית כולו, הוא **מסע אל האחוה**: פרשיות הספר מספרות על ארבע מריבות בין אחים ואיך מסבב לסבב, האחים לומדים למחול ולהתחיל מחדש. הסבב הראשון בין קין והבל, נגמר ברצח. הסבב השני בין ישמעאל ליצחק, נגמר בפרידה לשתי ארצות. הסבב השלישי בין עשו ליעקב, נגמר בחיבוק קר. הסבב הרביעי (להבדיל) בין אחי יוסף, נגמר במחילה, פיוס והשבת טובה תחת רעה.

זה המתנה שמעניק יוסף לעם ישראל: את ההבנה ש"**אח הוא אח הוא אח**". עם ישראל יצוק מאורגניזם אחד ואין לנו את הפרייווילגיה להתנתק זה מזה. ההבנה המהפכנית הזו, היא המסלול הבטוח לגאולה שלמה בטוב הנראה והנגלה במהרה בימינו.

**כתיבת השיעור והפצתו באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי רבנו ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולרפואה שלמה של מרת
שיינא בעשא בתיה בת ציפורה פייגה**